

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЄС (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ)

МІРОШНИЧЕНКО Оксана Петрівна - доцент кафедри міжнародного права і порівняльного правознавства Київського міжнародного університету

В статті розглядаються структурні елементи економіко-правового механізму екологічної політики Європейського Союзу та України, а також питання адаптації екологічного законодавства України до стандартів ЄС в даній галузі суспільних відносин. Крім того, в даній статті аналізуються різні підходи щодо місця та ролі економічного механізму екологічної політики в системі охорони навколишнього середовища в праві ЄС та України.

Ключові слова: економічний механізм охорони навколишнього середовища, екологічна політика ЄС, економічна оцінка природних об'єктів, природокористування, екологічний аудит, адаптація екологічного законодавства України і т.ін.

В останні роки в Україні помітно зріс практичний і науковий, в тому числі загальнотеоретичний, інтерес до права Європейського Союзу (далі -ЄС). До предметного кола вітчизняних наукових розвідок входять різні аспекти правового поля ЄС, значне місце серед них посідають дослідження шляхів євроінтеграції у сфері охорони навколишнього природного середовища [1-3].

Це обумовлено тим, що євроінтеграція є основним зовнішньополітичним пріоритетом України, вона визначена стрижнем стратегії її економічного та соціального розвитку, а в напрямку підвищення екологічних стандартів ЄС став визнаною рушійною силою у великому європейському регіоні та орієнтиром для сусідніх країн. ЄС, в свою чергу, також зацікавлений у поширенні

природоохоронних стандартів і заходів на сусідні терени, адже забруднення природи не має меж. Це одна з причин розширення природоохоронної співпраці ЄС з державами-сусідами.

Одним із напрямів адаптації законодавства України до правової системи ЄС визначено екологічну політику і законодавство. У зв'язку з цим, уявляється доцільним дослідити економіко-правовий механізм екологічної політики ЄС і проблеми адаптації екологічного законодавства України до європейських стандартів у цьому напрямку.

Перш за все, слід визначити поняття, складові елементи та юридичну природу економічного механізму екологічної політики в цілому. На відміну від адміністративних методів регулювання відносин у сфері охорони навколишнього середовища, які є традиційними методами для українського законодавства, сучасні економіко-правові заходи регулювання почали застосовуватись порівняно нещодавно. Їх поява є цілком логічною в умовах переходу до ринкової економіки, а ефективність цих заходів переважно визначається станом економіки. [4; С. 148]. Як правовий інститут екологічного права економічний механізм охорони навколишнього середовища ще далекий від досконалості і недостатньо ефективний.

Економічний механізм охорони навколишнього середовища є предметом як економічних [10], так й юридичних досліджень [5]. Хоча юридичних досліджень в цій сфері явно недостатньо у порівнянні з публікація-

ми по інших проблемах екологічного права.

В юридичній та економічній літературі використовуються різні визначення економічного механізму охорони навколишнього середовища (природокористування). Економічний механізм природокористування – це сукупність економічних методів управління, що створюють матеріальну зацікавленість природокористувачів в оптимізації їх взаємодії з навколишнім середовищем [6].

Російський дослідник в сфері екологічного права Петрова Т.В. розглядає економічний механізм як правову категорію у двох площинах: по-перше, як економічний механізм реалізації еколого-правових норм і всього екологічного права в цілому і, по-друге, як опосередкований правом механізм регулювання відносин в сфері охорони навколишнього середовища з використанням таких економічних інструментів, як платежі, податки, ціни, субсидії [7].

Економічний механізм охорони навколишнього середовища розуміється цим автором як сукупність економічних санкцій (плата за негативний вплив на навколишнє середовище, плата за нераціональне використання природних ресурсів), економічних стимулів (податкові пільги для суб'єктів, які здійснюють природоохоронну діяльність, встановлення режиму прискореної амортизації основних фондів природоохоронного призначення, кредитні пільги) і економічних гарантій (екологічний аудит, фінансування природоохоронної діяльності з бюджетів всіх рівнів) [8; С.17].

Отже, під економічним механізмом охорони навколишнього середовища нами розуміється сукупність правових засобів (елементів економічного механізму), за допомогою яких у суб'єктів господарської діяльності стимулюється економічна зацікавленість у проведенні екологічних заходів, вжиття заходів щодо зниження негативного впливу на навколишнє середовище і забезпеченню раціонального природокористування.

В сучасному екологічному праві існують різні підходи щодо місця і ролі економічного механізму в системі охорони навколишнього середовища. Більшість вчених вважають, що даний механізм являє собою окремий

комплексний міжгалузевий інститут екологічного права [9; С.248], хоча в юридичній літературі зустрічаються й інші погляди, зокрема, деякі автори вважають, що економічний механізм є не правовим інститутом, а сукупністю певних правових засобів регулювання. На наш погляд, економічний механізм регулювання екологічної політики нині цілком можна розглядати в якості самостійного інституту сучасного екологічного права України.

В екологічному праві ЄС окрема увага приділяється економічним інструментам впливу на охорону навколишнього середовища. Так, зокрема, до останніх відносять: екологічний аудит, екологічне страхування, плату за негативний вплив на навколишнє середовище, управління відходами та ін.

На нашу думку, створення ефективного економічного механізму є особливо актуальним в умовах перманентних перетворень системи державного екологічного управління, боротьби з адміністративними бар'єрами, перерозподілу повноважень між органами державної влади. У зв'язку з цим важливе значення відіграє правове регулювання даного механізму. Не дивлячись на те, що економічний механізм регулюється законодавством України, зокрема, Законом України «Про охорону навколишнього середовища», – залишаються проблеми, що стосуються всіх елементів даного механізму і такі, що вимагають законодавчого вирішення. Перш за все це стосується методів економічного регулювання, зокрема: встановлення плати за негативний вплив на навколишнє середовище, встановлення лімітів на викиди і скидання забруднюючих речовин мікроорганізмів, проведення економічної оцінки природних об'єктів, відшкодування збитків, завданих навколишньому середовищу і т.ін.

Уявляється, що вивчення накопиченого позитивного досвіду країн ЄС у цьому напрямку сприятиме якомога швидшому процесу адаптації екологічного законодавства і політики України до європейських стандартів.

АНОТАЦІЯ

В статті розглядаються структурні елементи економіко-правового механізму екологічної політики країн Європейського Союзу та України, а також питання адаптації екологічного законодавства України до стандартів ЄС в даній галузі суспільних відносин. Крім того, в статті аналізуються різноманітні підходи щодо місця і ролі економічного механізму в системі охорони навколишнього середовища в праві ЄС та України.

Література

1. Екосередовище і сучасність. Екологічне законодавство України та його гармонізація з європейським правовим полем : монографія : у 9 т. / С. І. Дорогунцов, М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пастушенко. – К. : Кондор, 2007. – Т. 7. – 611 с.
2. Лозо В. И. Правовые основы экологической стратегии Европейского Союза (концепция, программное обеспечение, систематизация и комментарий действующего законодательства ЕС) : монографія / В. И. Лозо. – Х. : Право, 2008. – 368 с.
3. Правове регулювання відносин в сфері довкілля в Європейському союзі та в Україні / за заг. ред. В. Г. Дідика. – К. : Б. в., 2007. – 579 с.; 11. Стеценко О. Защита экологических прав в Европейском Союзе [Электрон. ресурс] / О. Стеценко // Юридическая практика. – 2006. – № 45. – Режим доступа: <http://www.yurpractika.com/article.php?id=10006759>
4. Петрова Т.В. Некоторые проблемы совершенствования экономического механизма охраны окружающей природной среды // Экологическое право России: Сб. материалов науч.-практ. конф. Юбил. Вып. 1995-2004 гг./Сост. Голиченко А.К., Игнатъева И.А. и др. – в 3-х томах. Т. 1. – М., 2004. – С. 148.
5. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш. Экономика природопользования: Учеб. пособие. – М., 2002 ; Шевчук А.В. Экономика природопользования (теория и практика). – М., 2000 и др.
6. Петрова Т.В. Экономический механизм реализации эколого-правовых норм. – М., 2000; Проблемы правового обеспечения экономического механизма охраны окружающей среды. Автореф. дис. докт. юрид. Наук. – М., 2000 та ін.
7. Шимова О.С., Соколовский Н.К. Экономика природопользования: Учеб. пособие. – М., 2009.
8. Петрова Т.М. Правовые проблемы экономического механизма охраны окружающей среды. – М., 2000. – С. 17.
9. Екологічне право України. Академічний курс.: Підручник. – Друге видання / За заг. ред.. Ю.С.Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2008. – С. 248.
10. Бобылев С.Н., Ходжаев А.Ш. Экономика природопользования: Учеб. пособие. – М., 2002; Шевчук А.В. Экономика природопользования (теория и практика). – М., 2000 и др.